

**ҮНДЭСНИЙ АЮУЛГҮЙ БАЙДАЛ: ГАДААДЫН ШУУД ХӨРӨНГӨ  
ОРУУЛАЛТЫГ ХЯНАХ НЬ**

**Ш.Эвсанаа**

ДХИС, ЭЗНУС,

Нийгмийн ухааны тэнхимийн ахлах багш, ахмад

**Хураангуй:**

Гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт нь үндэсний аюул байдалд хэрхэн нөлөөлөх тухай асуудал нарийн төвөгтэй, олон талт бодлогын асуудлыг авч үздэг. Өнөөдөр “үндэсний аюул байдал”, “аюулгүй байдлын чухал сонирхлууд”, “төрийн бодлого” гэсэн нэр томъёо, ойлголтууд нь өөрчлөгдөж улсын аюулгүй байдал, иргэдийн амар амгалан байдал болон амьдралын хэв маягийн гол асуудлуудыг авч үзэх гэсэн чиглэл рүү парадигмын шилжилт хийж байна. Эрчим хүчний хараат бус байдал, кибер халдлага, онцгой ач холбогдолтой дэд бүтцийг хамгаалахтай холбоотой аюул заналхийлэл нь аюулгүй байдлын асуудлууд нь тэдгээр салбарт хийгдэж буй гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт, түүнийг хянах нь олон асуудлыг дагуулдаг.

**Түлхүүр үгс:** Үндэсний аюулгүй байдал, хөрөнгө оруулалт, аюулгүй байдлын сонирхол, аюул, заналхийлэл

**Удирдгал:**

**Аюул заналхийлэл ба ижил төстэй ойлголтууд**

Хувь хүн, үндэстэн, олон улсын аюулгүй байдал нь хүн төрөлхтний шийдвэрлэвэл зохих нэн чухал асуудлын гэдгийг үгүйсгэх аргагүй. Ялангуяа үндэсний аюулгүй байдал нэн чухал. Учир нь аюулгүй байдлын зохицолдоо тааруу бусад хоёр түвшинг, нөхцөл байдлыг тодорхойлоход төр зонхилох үүрэгтэй.

Түүхийн туршид төрийн оршин тогтнол, нэг нь нөгөөгийнхөө аюулгүй байдалд заналхийлсээр ирсэн. Үндэсний аюулгүй байдлаа бэхжүүлэх зорилгоор нэг улс нь цэрэг, эдийн засгаа бэхжүүлж эхлэхэд нөгөө нь эдийн засгийн эмх замбараагүй байдалд орж, дайнд бэлдэх болдог байна. Үндэсний аюулгүй байдлын асуудлын цар хүрээ, шинж чанар түүхэн цаг үеэс шалтгаалан асар их зөрчилдөөн, эсвэл намжмал байдал, өсөн нэмэгдэж буй хамтын ажиллагаагаар тодорхойлогдсоор иржээ. Иймэрхүү хэлбэлзэл байдаг ч, айдас түгшүүр оршсоор байна.<sup>1</sup>

Аюулгүй байдал нь зөвхөн үндэстний шинжтэй үзэл баримтлал биш юм. Уламжлал ёсоор уг үзэл баримтлалыг судалж, дүн шинжилгээ хийж, зөвлөмж болгосон ихэнх бүтээлүүдэд хүчин чадал ба энх тайвны үзэл баримтлалд үндэслэдэг байсан нь бий. Өөрсдийн аюулгүй байдлаа хангахын тулд бие биеэсээ үлэмж хэмжээгээр харилцан хамаарах аюулгүй байдлын зөрчил учир шалтгаан нь олон янз болж байна.

“Үндэсний аюулгүй байдал” нь маш өргөн хүрээний ойлголт ба категорийн нэр томъёо<sup>2</sup> ашиглан шууд томъёолох боломж тааруу байсаар ирсэн.

Энэхүү тодорхойлолтыг томъёолж чадахгүй байгаа нь улс бүр тухайлсан зорилтот хүрэхийн тулд тухайн зорилгоо хэрхэн тодорхойлохоос шалтгаалж ялгаатай ойлголт, ойлголтын зөрүү үргэлжилсээр байна. Иймд энэхүү тодорхой бус нөхцөл байдал нь

<sup>1</sup> Берри Бузан. (орчуулагч Л.Оюунгэрэл). Ард, түмэн, айх аюул. УБ., 1999 он, 5 дахь тал

<sup>2</sup> WJ MOON, ‘Олон улсын хөрөнгө оруулалтын гэрээний аюулгүй байдлын чухал сонирхлууд’ (2012) 15:2 Олон Улсын Эдийн Засгийн Хууль Сэтгүүл 481,500.

үргэлжилсээр аливаа бодлого, арга хэмжээг “үндэсний аюулгүй байдал” гэсэн дээвэрт хамруулах хандлага ажиглагддаг.

Улмаар аюул заналхийллын хамрах хүрээ тэлэх тутам шинэ асуудал нэмэгддэг. Тухайлбал, Гадаадын Шууд Хөрөнгө Оруулалт (ГШХО) нь үндэсний аюулгүй байдлын асуудал болж байна. Хэдий ихэнх улс орны хувьд ГШХО-д нээлттэй ханддаг боловч байгалийн баялаг, аж үйлдвэрлэл, эдийн засаг ба бусад сонирхлоо хамгаалах үүднээс улс орнуудын засгийн газрууд бодлого, зорилтууддаа шинэчлэл хийх зарчим баримталж байна. Ялангуяа ГШХО-ын кейсыг тусад нь авч үздэг. Нөгөө талаас нь авч үзвэл Олон Улсын Хөрөнгө Оруулалтын Гэрээнд тусгай санал оруулах, зарим заалтыг хасах ажил аажим өрнөсөөр буй.

Харвардын их сургуулийн доктор Карлос Исплүгүүс<sup>3</sup>-ийн судалгааны ажил болох *“An applied approach to national security: Controlling foreign direct investment on “national security” or related grounds”* буюу *“Үндэсний аюулгүй байдалд ашиглагддаг аргачлал: үндэсний аюулгүй байдалд холбогдох хүчин зүйлстэй холбоотой гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтыг хянах”* (sbromik, 2017) нь аюулгүй байдал, аюул заналхийллын талаарх ялгаатай олон төрлийн ойлголт, ирээдүйн чиг хандлагыг тодорхой тайлбарласан байдаг.

“Үндэсний аюулгүй байдал”, үндэсний “аюулгүй байдлын чухал сонирхлууд”, “төрийн бодлого” нь уламжлалт цэргийн заналхийллээс улс орноо хамгаалах, терроризм, тагнуулын ажиллагаа гэсэн ойлголтоос тэлж, кибер тагнах ажиллагаа, улс төр, санхүү ба эдийн засгийн системтэй холбоотой эрсдэлүүд, нийгэм соёл, томоохон дэд бүтэц, байгаль орчны нөлөө гэх мэт олон талт арга хэмжээ авах шаардлагуудыг бий болгож байна.

#### **Үндэсний аюулгүй байдлын нэгдмэл ойлголт**

Өмнө нь “аюулгүй байдал”, “үндэсний аюулгүй байдал” нь уламжлалт ойлголтын хүрээнд цэрэг, армийн хамрах хүрээтэй холбогдсоор ирсэн бөгөөд гадаад аюул заналхийлэл, түрэмгийллээс газар нутгаа хамгаалах тухай байсан бол өнөөдөр олон иргэдийн амь, амьдралд нөлөөлөх онцгой ач холбогдолтой дэд бүтцүүд, тэдгээрийг эзэмшигч хувийн хэвшлүүд, олон улсын худалдаа зэрэг илүү төвөгтэй, олон өнцгөөс авч үзэх асуудал болсон<sup>4</sup>. Түүнчлэн технологийн хувьсгал нь зөвхөн газарзүйн хил хязгаарын ойлголтыг өөрчилсөн. Кибер аюулгүй байдал нь шинэ аюул заналхийллийн парадигм болж байна. Улмаар “аюулгүй байдал”, “үндэсний аюулгүй байдал”-ын ойлголт нь шинэ аюул заналхийлэл, сорилтуудтай тулгарч буй гэдгийг онцлох ёстой.

Мэдээлэл, харилцаа холбооны дэд бүтцээс хамаарсан ажлын нэг онцлог, сул тал нь кибер заналхийлэлд өртөх эрсдэлийг нэмэгдүүлдэг. Кибер халдлагыг армийн мөргөлдөөнөөс гадна гадаад бодлогын хэрэгсэл болгон ашиглах нь одоогийн байдлаар хязгаарлагдмал байгаа. П.Мөнхтогтын (П.Мөнхтогт, 2021) орчуулсан “Rethinking readiness” буюу “Онц Байдал” номд дурдсанаар Орос, Иран болон Хойд Солонгос улсууд хүчтэй кибер халдлагын тестүүд хийж байгаа нь АНУ болон холбоотон улсуудад заналхийлэл болж байна гэжээ. Түүнчлэн 2018 онд арван хоёр тэрбум орчим компьютер халдлагад өртөж файлууд нь хулгайлагдсан гэсэн үзүүлэлт байдаг. Энэ тоо 2023 он гэхэд гучин гурван тэрбум хүрнэ гэсэн тооцоо байхаас үүний талаас илүү хувь нь АНУ-д хулгайлагдана гэсэн байна. Жаран сая гаруй Америкчууд<sup>5</sup> иргэний үнэмлэхийн хулгайд өртсөн байдаг. 2018 оны тайланд Америк компанийн өгөгдөл алдагдсанаас учирсан дундаж хохирлын хэмжээ \$3.86 сая бол хулгайд алдагдсан файл бүрээс учирсан хохирлын дундаж хэмжээ нь \$148 байгаа нь өмнөх жилтэй харьцуулбал 6.4 болон 4.8 хувиар өссөн байна.

Мөн “Оросын Үндэсний Аюулгүй Байдлын Стратеги-2020”-д үндэсний аюулгүй байдлыг тодорхойлохдоо “иргэн, нийгэм, улсыг дотоодын ба гадаадын аюул заналхийллээс

<sup>3</sup> Prof. Dr. Carlos Esplugues LLM (Harvard), MSc (Edinburgh), Professor of Private International Law, University of Valencia (Spain)

<sup>4</sup> OECD, Security-Related Terms in International Investment Law and in National Security Strategies, May 2009, Paris, OECD 2009, p 3

<sup>5</sup> П.Мөнхтогт. Онц байдал. (2021)-XXI Зууны мега гамшгийн гарын авлага. УБ., 2021 он

хамгаалах, үндсэн хууль, эрх чөлөө, иргэдийн чанартай амьдрал, Оросын Холбооны Улсын тогтвортой хөгжил, тусгаар тогтнол, газар нутгийн бүрэн бүтэн байдал, Улсын батлан хамгаалах ба аюулгүй байдлыг баталгаажуулах” гэсэн байдаг.

### **Гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтын салбарт үндэсний аюулгүй байдлыг авч үзэх**

Үндэсний аюулгүй байдлын ойлголт нь улс орон бүрт ялгаатай байдаг. АНУ-ын хувьд онцгой ач холбогдолтой<sup>6</sup> дэд бүтцийн салбарт хөрөнгө оруулалт хийгдсэн ГШХО-ыг үндэсний аюулгүй байдлын асуудал гэж авч үздэг. Европын Холбоо (ЕХ)-д бусад улсаас хийгдэж буй өндөр технологийн үйлдвэрлэлийн хөрөнгө оруулалтын давамгайл байдал үүсэх аюул байдаг. Оросын хувьд цэргийн ноу-хау болон байгалийн баялгийн бизнест хийгдэх хөрөнгө оруулалт бөгөөд түүнд тавих хяналтыг чанга хадгалдаг. Түүнчлэн эдгээр улсуудын хувьд терроризмын аюул заналхийлэлд өртөх эрсдэл нь байнгын айдас дагуулдаг тул ГШХО ба үндэсний аюулгүй байдал хоорондын хамаарал нь цэрэг армийн болон стратегийн хамрах хүрээ болдог. ЕХ, Япон болон бусад хөгжингүй орнуудын хувьд үндэсний аюулгүй байдлын ойлголт нь ихэвчлэн эдийн засаг, түүнтэй холбоотой хүрээ, стратегийн аж үйлдвэрлэл ба үндэсний тэргүүлэгч компаниудтай хамааралтай. Францын Засгийн газар “эдийн засгийн эх оронч үзэл”-ийн тухай ярьдаг.

Тухайн нэг салбарт хэрэгжиж буй ГШХО төсөл, түүний учруулж болох хор, хохирлыг авч үзэх нь тухайн улс орны эдийн засгийн аюулгүй байдал, эрчим хүчний хараат бус байдал, эдийн засгийн стратегийн чухал секторуудыг хянах, онцгой ач холбогдолтой дэд бүтцийг хамгаалах шаардлагатай арга хэмжээг авах зэрэгт хөрөнгө оруулагчийг анхаарал хандуулахыг шаарддаг.

Энэхүү санаачлагын хүрээнд олон улсын хөрөнгө оруулалтын гэрээний үндэсний аюулгүй байдалтай холбоотой заалтуудад нэмэлт өөрчлөлт орж байна. Тухайлбал, 1994 онд хийгдсэн Америкийн Нэгдсэн Улс ба Монгол Улс Хоорондын (Хоёр Тал Хоорондын Хөрөнгө Оруулалтын Хэлэлцээр) Хөрөнгө Оруулалтыг Дэмжих ба Хамгаалах Худалдааны гэрээний Заалт Х(1)-д “чухал аюулгүй байдлын сонирхлууд”-ийг авч үзэхдээ “*дайн ба үндэсний онц байдал*<sup>7</sup> зарласан үед аюулгүй байдалтай холбоотой арга хэмжээнүүд авахыг тусгасан; дайн ба үндэсний онц байдлаас үл үүдэлтэй бусад арга хэмжээнүүдийн хувьд Талуудын чухал аюулгүй байдлын сонирхлыг шууд хамаарлыг тодорхой тусгаж өгөх ёстой”.

Сүүлийн хэдэн арван жилийн хугацаанд болж буй аюулгүй байдлын аюул заналхийлэлтэй холбоотой ойлголтын өөрчлөлт нь өсөн нэмэгдэж буй байгаль орчны асуудлууд, байгалийн баялгийн хязгаарлагдмал нөөц, ус ба эрчим хүч ханган нийлүүлэхтэй холбоотой онцгой ач холбогдолтой дэд бүтцийн хэвийн үйл ажиллагааг баталгаажуулах нь орчин үеийн нийгмийн хөгжлийн үндэс болжээ. АНУ-д 09 дүгээр сарын 11-ний болсон үйл явдал нь глобальчилагдсан дэлхийд эдгээр өөрчлөлтүүдийн салхийг хагалсан. ГШХО бол эдгээр секторуудын нэг нь бөгөөд энэ орчинд шинэ ойлголт, хандлагыг бий болгох зайлшгүй шаардлага үүссэн гэдгийг илэрхийлдэг.

ГШХО-тай холбоотой үндэсний аюулгүй байдлын хамрах хүрээ нь улс орон бүрд ялгаатай байдаг. Жишээ нь, “Их Британийн Үндэсний Аюулгүй Байдлын Стратеги ба Стратегийн Батлан Хамгаалах ба Аюулгүй Байдлын Дүн Шинжилгээ 2015”, Аюулгүй ба Хөгжилтэй Их Британи бодлогын баримт бичигт ГШХО-ийн үндэсний аюулгүй байдлын хамрах хүрээнд шинэ (Hinkley Point C) цөмийн эрчим хүчний станцын бүтээн байгуулалтад оруулсан Хятадын хөрөнгө оруулалтын талаар нухацтай авч үзсэн байдаг. Баримт бичигт дурдсанаар Их Британийн эрчим хүчний дэд бүтцийг орчин үеийн болгох “урт хугацааны эрчим хүчний аюулгүй байдлыг хангах” хөрөнгө оруулалтыг татахдаа “аливаа үндэсний аюулгүй байдлын эрсдэл ба бууруулах боломж”-ийн шаардлагатай үнэлгээг хийх ёстой

<sup>6</sup> Critical infrastructure-онцгой ач холбогдолтой дэд бүтэц

<sup>7</sup> National emergency-үндэсний онц байдал

гэжээ. ГШХО төслүүд, ГШХО-ын тухай хуулийн шинэчлэл нь үндэсний аюулгүй байдлын асуудалтай нийцүүлэн хөгждөг. Эдийн засгийн эерэг нөлөөтэй гэсэн үнэлгээ хийгдсэн үндэсний аюулгүй байдлын анализ хийгдэх ёстой. НҮБ-ын Худалдаа, Хөгжлийн Чуулганы бодлогын үндсэн зарчмууд баримт бичигт үндэсний аюулгүй байдлын шалтгааны улмаас гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хязгаарлах эрх зүйн шалтгаануудыг тодорхойлж өгсөн байдаг.

### **Монгол улсын гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтын өнөөгийн нөхцөл байдал, чиг хандлага**

Монгол Улс “Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал”-даа эдийн засаг дахь гадаадын хөрөнгө оруулалтын үүрэг, ач холбогдлыг дараах гурван байдлаар үнэлж байгаагаа тусгасан байна.

*Нэгдүгээрт*, гадаадын аль нэг орноос орж ирэх хөрөнгө оруулалт нь нийт гадаадын хөрөнгө оруулалтын 1/3-аас багагүй байх бодлого баримталж, гадаадын төрийн өмчит компанийн хөрөнгө оруулалтыг хязгаарлан, стратегийн ач холбогдолтой салбарт хөрш орон, өндөр хөгжилтэй бусад орноос оруулах хөрөнгө оруулалтын хэмжээг тэнцвэртэй байлгах бодлого баримтална.

*Хоёрдугаарт*, гадаадын хөрөнгө оруулалтаар дамжуулан дотоодын капитал хуримтлалыг нэмэгдүүлж, удирдлагын ур чадвар, технологийг сайжруулснаар дотоодын аж ахуйн нэгжүүдийн өрсөлдөх чадварыг сайжруулна.

*Гуравдугаарт*, дотоодын аж ахуйн нэгжүүдийн өрсөлдөх чадварыг сайжруулснаар хилийн чанадад хөрөнгө оруулалт, худалдаа хийх дотоодын аж ахуйн нэгжүүдийг бий болгосноор экспортын баримжаатай эдийн засгийн өсөлтийг хангана гэжээ.<sup>8</sup> Энэ нь Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдалд сөргөөр нөлөөлөхгүйгээр гадаадын хөрөнгө оруулалтын зохистой бодлогыг хэрэгжүүлж чадвал богино болон урт хугацааны хөгжилд гадаадын хөрөнгө оруулалт чухал ач холбогдолтой байхаар хөгжлийн бодлого боловсруулагдсан байгааг илтгэнэ.

Монгол Улсын хөрөнгө оруулалтын бодлогын хувьсал өөрчлөлт нь амар хялбар байгаагүй бөгөөд үе үеийн Засгийн газруудын ГШХО-нд хандах хандлагын илэрхийлэл байв. Өнгөрсөн хугацаанд хөрөнгө оруулалтын бодлогын чиглэл нь “нэг туйлаас нөгөө туйл руу савласан” буюу ГШХО-ыг дэмжсэн чиг хандлагаас эрс хязгаарласан чигтэй болж хувирч байлаа. Хөрөнгө оруулалтын хуульд хийгдсэн зарим нэмэлт өөрчлөлт нь ГШХО-ыг дэмжсэн нээлттэй бодлогын чиг баримжаатай зөрчилдсөн, ач холбогдлыг нь бууруулсан тохиолдлууд гарч байв.<sup>9</sup> Тухайлбал, 1993 онд батлагдсан Монгол Улсын Гадаадын хөрөнгө оруулалтын тухай хуульд гадаадын хуулийн этгээд тухайн улсад хөрөнгө оруулалт хийхэд хэд хэдэн шат дамжлага бүхий шалгалтаар орохыг заасан нь хөрөнгө оруулагч нарт хоёрдмол, үл ойлголт үүсгэсэн сөрөг дохио өгч байсан. Хөрөнгө оруулалт хийхэд хатуу, ялгавартай шаардлага тавих арга барил нь цөөн тооны салбар буюу зэвсэг, мансууруулах бодис, мөрийтэй тоглоом зэрэг үйл ажиллагаанаас бусад үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд ГШХО-ыг нээлттэй оруулдаг албан ёсны либерал үзэл санаатай зөрчилдөж байлаа. Хэдийгээр дээрх шаардлагын хүрээнд хөрөнгө оруулалт хийх хүсэлтэд татгалзсан тохиолдол гараагүй боловч хууль журмаар хязгаарлалт тавих боломжтой байсан нь тодорхой бус байдал бий болгож байв.

2012 оны 5 дугаар сард буюу УИХ-ын сонгуулийн өмнөхөн олон нийтийн дунд үндэсний аюулгүй байдал болоод гадаадын хөрөнгө оруулалтын оролцооны талаар маргаан, мэтгэлцээн өрнөсөн бөгөөд тухайн үед уул уурхайн салбарт хийгдэх гэж байсан гадаадын хөрөнгө оруулалтыг зогсоох үүднээс Стратегийн ач холбогдол бүхий салбарт үйл

<sup>8</sup> Багийн ахлагч Д.Мөнхцэцэг нар. Монгол улсын эдийн засгийн болон гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтын төлөв байдал. “Гадаадын хөрөнгө оруулалтын талаар баримтлах зохистой бодлого” судалгааны тайлан. Эдийн засгийн судалгаа, эрдэм шинжилгээний хүрээлэн. УБ., 2015 он

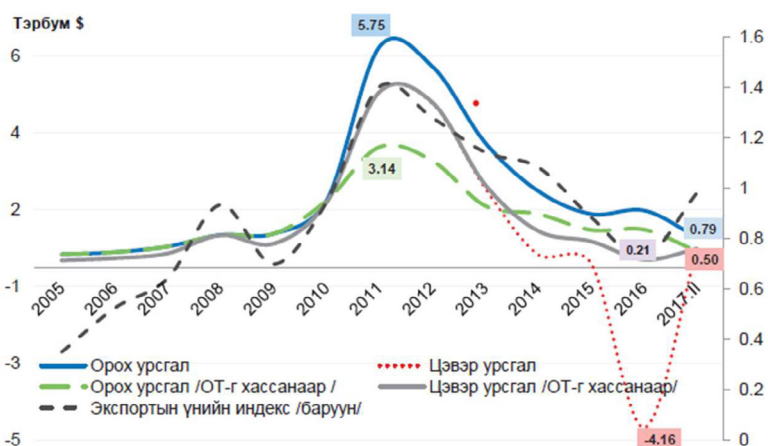
<sup>9</sup> <http://documents.worldbank.org/curated/en/158851537431181525/pdf/130036-19-9-2018-17-34-14-MongoliaInvestmentReformMapfinalJuly.pdf>

ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгжид гадаадын хөрөнгө оруулалтыг зохицуулах тухай хуулийн төслийг боловсруулан олон нийтээр хэлэлцүүлэлгүй баталсан байдаг. Уг хуульд “стратегийн” (уул уурхай, банк санхүү, харилцаа холбоо, хэвлэл мэдээлэл) салбаруудад хөрөнгө оруулалт хийх хүсэлтэй хувийн болон төрийн өмчит гадаадын хуулийн этгээд Монгол Улсын Засгийн газраас, мөн тухайн аж ахуйн нэгжийн нийт хувьцааны 49-өөс дээш хувийг гадаадын хуулийн этгээд эзэмшихээр бол УИХ-аас тус тус зөвшөөрөл авахаар тусгагдсан байв.<sup>10</sup>

Монгол банкны Судалгаа, статистикийн газрын эдийн засагч Д.Даваадуламын (Д.Даваадулам, 2018) “Мөнгө, санхүү, баялаг” сэтгүүлийн 2018 онд нийтэлсэн “Монгол улсад орсон гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтын шинжилгээ” (Зураг 1) өгүүлэлд дурдсанаар Монгол улсад хийгдэж буй ГШХО нь 2012 оноос хойш буурч буй хандлагатай байна. Хөрөнгө оруулалтын төрлүүдийн (Зураг 2) хувьд авч үзвэл уул, уурхайн салбар нь 80%-г эзэлж байгаа нь өнөөдөр манай зах зээл руу өндөр технологийн ноу-хау, мөнгө санхүү, томоохон дэд бүтцийн салбарт хөрөнгө оруулалтын урсгал муу байгаа нь харагддаг. Зам тээвэр, эрчим хүчний салбарт хөрөнгө оруулалт татах ажил хангалттай түвшинд хүрэхгүй байна.

Эрдэнэбүрэнгийн усан цахилгаан станц барих төсөл, 2024 онд ашиглалтад орох Бөөрөлжүүтийн цахилгаан станцыг (www.ikon.mn, 2023) 2024 онд ашиглалтад оруулах төслийг “Бодь Интернэшнл” ХХК болон БНХАУ-ын “Пауэрчайна Ресурсэс” ХХК хамтран хэрэгжүүлж байна.

Зураг 1. Монгол улсад орсон ГШХО  
Монгол Улсад орсон ГШХО-ын урсгал



Эх сурвалж: Монголбанк

<sup>10</sup> <http://documents.worldbank.org/curated/en/158851537431181525/pdf/130036-19-9-2018-17-34-14-MongoliaInvestmentReformMapfinalJuly.pdf>

## Зураг 2. ГШХО-ын төрөл

## Монгол Улсад орсон ГШХО-ын орох урсгал (салбараар, сая ам.доллар)

№	Нэр	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017.II	Нийт
1	Барилга	111	93	163	95	124	76	71	37	770
2	Боловсруулах үйлдвэрлэл	24	56	63	45	29	30	24	10	281
3	Бөөний болон жижиглэн худалдаа; машин, мотоциклийн засвар үйлчилгээ	283	653	685	317	293	102	112	34	2,477
4	Зочид буудал, байр, сууц болон нийгмийн хоолны үйлчилгээ	14	27	66	5	5	171	145	18	450
5	Мэдээлэл, холбоо	11	37	19	9	19	31	11	7	143
6	Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	14	36	33	27	11	15	12	8	157
7	Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	13	142	125	121	117	72	73	40	703
8	Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа	18	13	5	5	8	6	7	33	94
9	Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	5	23	9	14	13	3	4	1	72
10	Уул уурхай, олборлолт	1,160	4,492	3,911	2,507	1,272	790	941	565	15,638
11	Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	27	91	97	64	67	79	54	23	502
12	Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	51	61	39	29	18	14	23	8	241
13	Хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	8	8	6	4	12	4	5	2	48
	Бусад	3	14	10	7	4	3	6	5	52
	<b>Нийт</b>	<b>1,741</b>	<b>5,745</b>	<b>5,232</b>	<b>3,246</b>	<b>1,991</b>	<b>1,396</b>	<b>1,486</b>	<b>790</b>	<b>21,629</b>

Эх сурвалж: Монголбанк

**Дүгнэлт:**

Үндэсний аюулгүй байдлын ойлголт нь нарийн төвөгтэй ба олон талт асуудал байхын зэрэгцээ байнга өөрчлөгдөж байдаг сэдэв юм. Түүнчлэн хамрах хүрээ нь тэлж уламжлалт цэрэг, армийн хэмжээстэй шууд холбоотой байхаас илүүтэй олон нөхцөл байдлыг хамарсан ойлголт болж өргөжсөөр байгаа нь сүүлийн үед дэлхий даяар өрнөж буй үзэгдлүүдээс тодорхой харагддаг.

Гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт нь үндэсний аюулгүй байдлын асуудлын нэг сэдэв болж байна. Уламжлалт аюул заналхийллээс ялгаатай асуудлууд болох эдийн засгийн аюулгүй байдал, эрчим хүч, нөөцийн аюулгүй байдал, байгаль орчны аюулгүй байдал, хүнсний аюулгүй байдал, био-аюулгүй байдал, эрүүл мэндийн аюулгүй байдал болон бусад талбарт үндэсний аюулгүй байдлын ойлголтын зөрүүг арилгах нь тэдгээрийг хамгаалах тухайлсан арга замуудыг олж тогтоох, салбар хоорондын харилцан хамаарлыг зөв тодорхойлж, шаардлагатай арга хэмжээг авах боломжийг бүрдүүлдэг. Монгол улсын хувьд ГШХО-ын тайлангаас харахад уул, уурхайн салбар руу чиглэсэн аюулгүй байдал, эдийн засгийн аюулгүй байдал гэсэн гол хоёр салбарын асуудал түлхүү яригдаж байна. Эрчим хүч, кибер халдлага, онцгой ач холбогдолтой дэд бүтцийн хөрөнгө оруулалтын төслүүдэд аюулгүй байдлын үнэлгээг хийх, гадаадын хөрөнгө оруулалтыг татах бодлогын баримт бичиг ба механизмыг боловсруулах бэлтгэл ажил хийх нь стратегийн зорилт болж байна.

**Abstract:**

The perception of how foreign direct investment will affect national security is complex and multilateral policy issues and should be considered. Today, the terms "national security," "essential security interests," and "public policies" are changing. Nowadays in evoking general considerations of protecting the security of a state, the safety of its citizens and key aspects of its way of life and in their paradigms shift. The threats associated with energy independence,

cyberattacks, and the protection of a particularly important substance are related to security, so the issue of monitoring foreign direct investment in those areas is strategic.

**Key words:** national security, investment, security interests, fear and threats.

*Ашигласан ном, материал*

1. Sbrornik, J. (2017). An applied approach to national security: Controlling foreign direct investment on "national security" or related grounds. *Journal of legal studies*, 1-18.
2. WJ MOON, 'Олон улсын хөрөнгө оруулалтын гэрээний аюулгүй байдлын чухал сонирхлууд' (2012) 15:2 Олон Улсын Эдийн Засгийн Хууль Сэтгүүл 481,500
3. Prof. Dr. Carlos Esplugues LL.M (Harvard), MSc (Edinburgh), Professor of Private International Law, University of Valencia (Spain)
4. OECD, Security-Related Terms in International Investment Law and in National Security Strategies, May 2009, Paris, OECD 2009, p 3
5. <http://documents.worldbank.org/curated/en/158851537431181525/pdf/130036-19-9-2018-17-34-14-MongoliaInvestmentReformMapfinalJuly.pdf>
6. Берри Бузан. (орчуулагч Л.Оюунгэрэл). Ард, түмэн, айх аюул. УБ., 1999 он. 5 дахь тал
7. П.Мөнхтогт. Онц байдал. Онцгой байдлын менежмент (хууд. 79). УБ., 2021 он. Мөнхийн үсэг
8. Д.Даваадулам. Монгол улсад орсон гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтын шинжилгээ. УБ., 2018 он. "Мөнгө, санхүү, баялаг", 131-32
9. Багийн ахлагч Д.Мөнхцэцэг нар. Монгол улсын эдийн засгийн болон гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтын төлөв байдал. "Гадаадын хөрөнгө оруулалтын талаар баримтлах зохистой бодлого" судалгааны тайлан. Эдийн засгийн судалгаа, эрдэм шинжилгээний хүрээлэн. УБ., 2015 он